Skötselplan

Naturreservatet Björka

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

Skötselplan för naturreservatet Björka i Falkenberg kommun

1. Syfte med säkerställande och skötsel

Syftet med reservatet är att bevara biologisk mångfald och att skydda, vårda och återställa värdefulla ädel- och lövskogsmiljöer. Områdets skogar med rik förekomst av ädellövträd, gamla träd, död ved och rödlistade arter ska bevaras och utvecklas. Block- och örtrika bäckdråg ska också bevaras. Syftet är även att skapa möjligheter för arter att sprida sig inom området och till intilliggande områden.
Inom ramen för ovanstående syften ska naturreservatet även stödja allmänhetens möjligheter till friluftsliv och naturupplevelser.

Syftet skall nås genom att:
- gran i hela området bekämpas genom ringbarkning, avverkning eller röjning,
- områdets skogar förvaltas så att förekomsten av död ved och gamla träd ökar,
- stödplantering av ädellövträd tillåts,
- främmande arter bekämpas om de riskerar att skada de naturvärden som reservatet avser att bevara,
- informationsmaterial och anläggningar för friluftslivet anläggs och underhålls, samt att
- nya kunskaper om hotade och hänsynskrävande arter och naturtyper ska inom ramen för syfte och föreskrifter beaktas i skötseln av reservatet.

2. Beskrivning av området

2.1 Markslag, naturtyper och arter

Naturtyper (KNAS[1])	Areal (hektar)
Tallskog	0,9
Granskog	1,3
Lövblandad barrskog	2,4
Triviallövskog	2,5
Ädellövskog	28,2
Triviallövskog med ädellövinslag	9,3
Lövsumpskog	0,1
Odlad mark	1,2
Övrig öppen mark	0,5
Sjöar och vattendrag	11
Summa	**57,5**
Varav produktiv skogsmark	44,8

Natura 2000-habitat	Areal (hektar)
Näringsfattig bokskog	18,6

[1] Naturvårdsverket 2004. Kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden.

Näringsfattig ekskog	12,2
Svämlövskog	1,5
Lövsumpskog	3,4

Natura 2000-arter

Knoppvitmossa

Sumpvitmossa

Spärrvitmossa

Storlom

Sångsvan

Fisktärna

Rödlistade och regionalt intressanta arter:

4 respektive 22 stycken, se förteckning i bilaga 5.

2.2 Historisk och nuvarande markanvändning samt naturförhållanden

Björka naturreservat ligger inom det område som utgjorde inägor och utmark för gårdarna i Björka och Svartrå by. Kartor över geometriska avmätningar från 1700 (Söderling, 13-Sva-4) respektive 1751 (Kanter, 13-Köi-11) beskriver ett öppnare landskap än idag. Nere mot sjön låg *sjöhagen* där den östra delen bestod av hårdvall, ljunghed och ”*gles bokeskog*” emedan den västra var ”*wåt och stenig med räta hasslebuskar och annat tjockt buskasie*, [så] *att knapt kreaturen kunna komma derigenom til siöstranden*”. *Björkåsen*, i reservatets västra del, där idag växer ca 100-årig ekskog, nyttjades delvis som inhägnad betesmark och beskrevs som öppen ljunghed. Nedanför den låg *ekängen* med gles ekskog och ytterligare stenig ljunghed. Söder om den bredde Björkamossen ut sig som vid tiden för laga skifte (1866) till stor del var uppodlad åkermark och ängsmark. Likaså reservatets östra områden som var Svartrå bys utmark skildras som ”*bar marck uthan scough*”.
Av Carl Malmströms historiska kartor (1939) att döma har hela reservatsområdet i huvudsak varit relativt öppet fram tills mitten av 1800-talet då stora omdaningar inom jord- och skogsbruk ledde till att betesgången minskade och barrträdsplanteringar introducerades på bred front. De öppna betesmarkerna växte igen med en blandad trädsammansättning och i reservatets östra område fanns fram tills 2011 en liten granplantering som nu är avverkad. Utöver spår av plockhuggning verkar inget aktivt skogsbruk ha skett under 1900-talet. En sänkning av Björkasjö genomfördes under förra

sekelskiftet (Simonsson, 2009) men vattennivån stiger för varje år och återtar så sakteliga sin förreglerade utbredning. Sjön är idag en del av kalkningsprogrammet.

Mossbelupen stengärdesgård på Björkåsen *i reservatets sydvästra del. Foto: Jonas Sundell Eklund*

På detta kartutsnitt från 1751 syns de öppna inägorna kring Björka by, områden som idag till stora delar är skogbeklädda. © Lantmäteriet Geodatasamverkan ©Länsstyrelsen Halland

2.3 Beskrivning av bevarandevärden

Biologiska värden

Området utgörs av bok- och ekskogar, sumpskog, hasseldungar samt blandskog med träd av ansenlig ålder och god tillgång av både stående och liggande död ved. Det finns

också insprängt områden med framträngande markvatten och bäckdalar. Antalet rödlistade och skogliga signalarter är högt. Marken är på många delar kuperad och blockrik, vilka skapar en variationsrik miljö som skänker förutsättningar för många olika arter. I reservatets norra del, branterna ner mot sjön, ligger de områden med högst naturvärde och är klassad som nyckelbiotop.

Geologiska värden

Större delen av reservatet ligger på ett område med sandig morän. Blottat urberg tränger fram på vissa höjdpunkter och torvbildning finns i fuktigare delar. Bergarten utgörs i huvudsak av sur till intermediär gråröd granodioritisk-granitisk gnejs. Öster om vandrarhemmet finns ett stråk med basisk granatamfibolit.

Kulturhistoriska värden

Kulturhistoriska spår finns i form av fossil åker, röjningsrösen, rester av ett torp och delar av en kyrkostig.

Friluftsvärden

Längs med hela Björkasjös strandlinje går Björkasjöstigen, som är en populär vandringsled, och ett vandrarhem ligger i reservatets mitt. Björkasjö fiskevårdsområde sköter om fiskevården och ansvarar för försäljning av fiskekort till allmänheten.

Prioriterade bevarandevärden

Ädellövskog med gamla träd, död ved och örtrika bäckdråg är högsta prioritet. Kryptogamflora, kärlväxter och insekter beroende av gammal lövskog och sumpskog.

2.4 Referenser

Bengtsson, E. 1995. Historiskt kartöverlägg. Kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen i Hallands län.

Delin, J.A. 1838. Laga skifteskarta till hemmanet Björka (Karta 13-KÖI-42)

Kanter, L. 1751. Geometrisk avmätning, Köinge sn, Hallands län (karta akt 13-KÖI-11, Lantmäteriet)

Larsson, K. och Simonsson, G. 2003. Den halländska skogen – människa och mångfald. En underlagsrapport till en regional strategi för skogsskydd. Länsstyrelsen i Halland, Halmstad. Meddelande 2003:7. 74 s.

Malmström, C. 1939. Hallands skogar under de 300 senaste åren. Meddelande från statens Skogsförsöksanstalt 31: 171-300.

Kronprins Carls (Carl XV) tematiska kartor, Kartor och insamlat underlagsmaterial, SE/RA/81005/~/2:1 (1846-1846), bildid: R0002149_00005

Mathiasson, M., Bengtsson, S., Flodin, L-Å. och Paulsson, I. 2006. Strategi för formellt skydd av skog i Halland. Länsstyrelsen i Halland och Skogsstyrelsen

Simonsson, G. 2009. Åkulla bokskogar. Länsstyrelsen i Halland, Halmstad (internt dokument).

Söderling, J. 1700. Geometrisk avmätning, Svartrå sn, Hallands län (Karta akt 13-Sva-4, Lantmäteriet)

3. Skötsel av området

3.1. Generella riktlinjer

Reservatet ska skötas enligt de principer som anges i *Syftet med reservatet*. Några skötselprinciper av generell betydelse kommenteras nedan.

Granröjning
Hela reservatet hålls kontinuerligt fritt från gran.

Värna om gamla ädellövträd och arter knutna till dessa miljöer
I reservatet ska finnas möjlighet att vid behov utföra försiktig ljushuggning vid gamla eller senvuxna ekar samt rekryteringsträd.
Metoder för att motverka ålderglapp genom veteranisering får användas. Denna typ av åtgärd används för att skapa substrat av död ved av olika kvalitéer, rikbarkskvalitéer och mulmfyllda stamhåligheter vars syfte är att gynna kryptogamer och andra grupper bundna till dessa nuförtiden ovanliga miljöer.

Värna om död ved i olika stadier
Ingen lövved får föras ut ur reservatet.

Främmande arter

Om främmande arter upptäcks i reservatet, bör de bekämpas om de riskerar att påverka de naturvärden som reservatet avser att bevara. Bekämpning ska dock endast ske om det finns förutsättning att med rimlig ekonomisk insats begränsa artens förekomst i reservatet. Bekämpning kan även ske om det finns nationellt intresse av att bekämpa arten, under förutsättning att det inte motverkar reservatets syfte.

Utsättning av arter

Nationellt hotade arter som är knutna till reservatets naturtyper, där utsättningar krävs för att stärka artens möjlighet till långsiktig överlevnad i länet, kan sättas ut i området under förutsättning att det inte motverkar reservatets syfte.

Skötsel av fornlämningar och andra kulturlämningar
Stengärdesgårdar och odlingsrösen röjs i syfte att skydda dem och de biotoper de utgör. Åtgärderna sker löpande vid behov. Den torpruin som finns inom avdelning 1 ska också hållas fri från igenväxning och skyltning kan tillåtas såvida kringliggande naturvärden inte tar skada.

Diken

Ett antal anlagda diken förekommer inom reservatet. Möjlighet finns att fylla igen dessa om det kan anses gynna syftet med reservatet och det inte skadar kringliggande fastigheter.

3.2 Skötselområden

Reservatet är indelat i 6 skötselområden redovisade på skötselkarta Bilaga 2C.

SKÖTSELOMRÅDE 1: EKSKOG – RÖJNING BARR

Avdelning: 9,12,13

Areal: 12,2 hektar

Beskrivning: Hedekskog med inslag av hassel, tall, björk, gran och bok. Ekarna är ca 100 år och det finns gott om stående och liggande död ved. Uppslag av hassel finns framför allt inom avdelning 13. I hela skötselområdet finns inväxning av bok och gran som riskerar att skugga ut eken och förhindra nyrekrytering. Bete har förekommit inom området, i synnerhet avdelning 13, fram tills nyligen.

Mål: Ekskog med hög täthet av död ved och gamla träd. Bok förekommer endast som enstaka träd. Långsiktigt är målsättningen en flerskiktad, luckig och olikåldrig ädellövskog med inslag av hassel, tall och triviallöv och med god förekomst av död ved i form av lågor, grenar, högstubbar, torrakor och torrträd. Extensivt bete förekommer i hela skötselområdet. Ingen gran överstigande tre meters höjd förekommer.

Åtgärder:
- Löpande röjning eller ringbarkning av gran och bok vid behov.
- Efter behov kan det på sikt användas skötselmetoder såsom luckhuggning och skapande av ljusbrunnar för att bestånden ska bli flerskiktade och möjliggöra föryngring av ek och hassel.
- Olika former av hägn kan användas för att gynna ekföryngringen.
- Om möjlighet finns kan området inhägnas för beteshållning.

SKÖTSELOMRÅDE 2: BOKSKOG – RÖJNING BARR

Avdelning: 6,8,10,11

Areal: 20,1 hektar

Beskrivning: Området består av huvudsakligen 120-årig bokskog som i väst följer en sprickdal och i norr ingår sluttningarna ner emot sjön. Bok dominerar trädskiktet men med inslag av bl.a. tall, gran och ek. Naturvärden i form av bl.a. kornbandmossa, atlantärgmossa och mussellav (regionalt intressanta arter) förekommer. I sluttningen

finns bäckdalar, rik med gammal högvuxen klibbal och hassel, där framträngande markvatten och översilning sker. I dessa miljöer växer bäckbräsma, skärmstarr och dunmossa. Längs med strandkanten finns en fuktgradient i nordsydlig riktning. Längs reservatsgränsen i norr är marken mycket våt och sumpig och förutom tall och björk växer framförallt pors och vass. Längre söderut är marken frisk, med tilltagande förekomst av gran.

Mål: Ädellövskog med träd av olika åldrar, där bok dominerar och inslag av i synnerhet ek och tall, men även andra lövträd finns. Förekomsten av gamla träd, död ved och kryptogamer som signalerar naturvärden ska vara rik. Bäck- och översilningsmiljöerna är intakta med gott om död ved och naturvårdsintressanta kärlväxter och kryptogamer. Vegetationen i strandzonen får utvecklas fritt utifrån de förutsättningar en eventuellt fortsatt stigande Björkasjö tillåter. Ingen gran överstigande tre meters höjd förekommer.

Åtgärder:
- Löpande röjning eller ringbarkning av gran vid behov.
- Brunnshuggning kan utföras kring träd av hög ålder eller med värdefull kryptogamflora om dessa hotas av inväxande träd.
- För att framskynda utveckling av gynnsamma substrat för känsliga epifytiska och vedlevande arter kan veteranisering av träd vid behov utföras.
- Vid behov får stödplantering av träd ske.

SKÖTSELOMRÅDE 3: BLANDSKOG OCH SUMPSKOG – RÖJNING BARR

Avdelningar: 1,4,7,14

Areal: 4,6 hektar

Beskrivning: Området utgörs av blandskog och sumpskog i reservatets östra och södra delar. Blandskogen är av varierande ålder och sammansättning. Den domineras av äldre tall, björk och gran men med betydande inslag av ek, bok, sälg, asp och rönn. Tillgång på grov och klen död ved är god. Två avdelningar utgör sumpskog, nr 4 och 14, där trädslagsvariationen är stor med klibbal och björk samt förekomst av tall, rönn, ek, asp och hassel. Tillgång på död ved är god även här. Habitattypiska arter som stjärtmes och knoppvitmossa är observerade. Hydrologin är relativt opåverkad och inom avdelning 4 så rinner flera små bäckar nerför sluttningen med förekomst av översilning. Även inom avdelning 7 finns våta områden med

översilning och bl.a. gullpudra i fältskiktet. Gran växer in i hela skötselområdet. I avdelning 1 finns en siktgata från vandrarhemmet ner mot sjön vilken tillåts hållas öppen. En torpruin ligger längs med vägen mot Bråtadal.

Mål: Blandskogen är olikåldrig och skiktad med rikliga inslag av gamla träd och död ved. I blandskogen finns lövträd såsom ek, bok, asp, rönn, sälg och björk. Typiska arter av kryptogamer finns i området. Gamla värdefulla lövträd hotas inte av inväxande träd. I de våtare delarna ska strukturer och processer som kännetecknar naturliga lövsumpskogar vara väl utvecklade. De delar som utgör odikad lövsumpskog ska förbli odikade och tillåtas ha en naturlig hydrologi. Tillgången på stående och liggande död ved ska vara fortsatt god. Gran förekommer endast som enstaka träd i skötselområdet.

Åtgärder:

- Löpande röjning eller ringbarkning av gran efter behov.
- Brunnsröjning av gamla värdefulla lövträd efter behov.
- Skogen tillåts i övrigt fri utveckling.

SKÖTSELOMRÅDE 4: UNGSKOG – RÖJNING LÖV

Avdelningar: 5

Area: 0,4 hektar

Beskrivning: Ett mindre område som slutavverkades 2011-2012. Uppslag av löv, framförallt björk, men även ek och bok, täcker området. Inväxning av gran förekommer. Enstaka grova granar samt ett antal björkar, ekar och bokar är lämnade efter avverkning.

Mål: På kortare sikt: Ung och relativt gles lövskog (med eller utan tall) som domineras av bok och ek. Skötseln ska syfta till naturligt föryngrad blandlövskog med betydande inslag av ek. En stor variation av trädslag ska dock förekomma i tätare och glesare bestånd.
På längre sikt: Ädellövskog av bok och ek med inslag av andra lövträd och möjligen tall. Målet är ett mångformigt och allåldrigt bestånd som formas av i huvudsak naturlig dynamik. Flertalet äldre träd och god förekomst av död ved i form av lågor, torrträd, grenar och högstubbar ska finnas.

Åtgärder:

- Självsådd av lövträd, vid behov får stödplantering av ek med lokalt hämtat material ske.
- Vid behov kan röjning av ungskog som gynnar variation av trädslag, luckor/dungar, ålder och vitalitet utföras. Brunnsröjning kan ske runt enstaka bokar, ekar och rönnar.
- All uppväxande gran röjs kontinuerligt.
- Olika former av hägn kan användas för att gynna trädföryngringen.

SKÖTSELOMRÅDE 5: HAGMARK - BETE

Avdelningar: 2,3

Area: 1,15 hektar

Beskrivning: I reservatets nordöstra del finns, på f.d. åkermark, två välbetade hagar som skiljs åt av vägen mot Bråtadal. Även en nedlagd beteshage ligger tvärs över vägen från torpruinen med ett bestånd av mörk lungört, en regionalt intressant art.

Mål: Betesmarkerna bör fortsatt vara präglade av bete. Förekomst av buskage, solitärträd och brynzoner som kan gynna bl.a. fågellivet har fått växa upp. Finns inte möjlighet att hålla bete inom området så kan en varierad blandlövskog få tillåtas växa upp likt skötselområde 4.

Åtgärder:
- Området bör betas. Enstaka år med betesuppehåll i vissa fållor kan vara gynnsamt för växt och djurliv.
- Träd och buskar av igenväxningskaraktär, t.ex. slån, ska regelbundet tas bort. Andra blommande och bärande buskar som rönn, hagtorn och rosbuskar sparas. Enstaka ädellövträd kan planteras för att bli framtida solitärträd.
- Olika former av hägn kring uppväxande träd får användas som skydd mot betesdjur.
- Vid behov skötas som skötselområde 4.

SKÖTSELOMRÅDE 6: SJÖN – INGEN ÅTGÄRD

Avdelningar: 15
Areal: 10,7 hektar
Beskrivning: Del av Björkasjö, som är högst upp i ett avrinningsområde som mynnar ut i Tvååkers kanal. I sjön har abborre, sarv, gädda och mört hittats vid provfiske. Storlom häckar på en ö i sjön. Sjön sänktes vid förra sekelskiftet men stiger nu gradvis på grund av ett igensatt utlopp.
Mål: Sjön återtar sin förreglerade utbredning. Tillgången på död ved i vattenbrynet ska vara god.

Åtgärder: All död ved lämnas på plats.

4. Friluftsliv och turism

Björkasjöstigen, som är en populär vandringsled, passerar längs med vattnet genom reservatet. Den har anlagts och förvaltas av Intresseföreningen Åkulla bokskogar och är uppmärkt med färglagda markeringar. Tillgängligheten bör vara god och eventuellt nerfallna träd kan avlägsnas från stigen. Parkeringsplats finns närliggande inom Björkekullens naturreservat. Informationsskyltar bör placeras där Björkasjöstigen korsar reservatsgränsen i väst, samt i reservatets östra del. Området ska vara tillgängligt för friluftslivet på ett sätt som inte äventyrar naturvärdena.

Åtgärder
- Vid behov avlägsna nedfallna träd från Björkasjöstigen
- Blöta partier av stigen ska kunna förses med spänger.
- Informationsskyltar ska placeras ut, se bilaga 2G.
- Eldstäder och vedförråd kan anläggas på lämpliga ställen vid sjön

5. Tillsyn, dokumentation och uppföljning

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Länsstyrelsen ansvarar för regelbunden tillsyn av reservatet.

6. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	**När**	**Skötselområde**	**Prioritet**	**Finansiering**
Röjning/ringbarkning av gran	Löpande vid behov	Hela reservatet	1	Vårdanslaget
Utmärkning av reservatets gränser	Snarast	Hela reservatet	1	Vårdanslaget
Röjning/ringbarkning av bok/björk	Löpande vid behov	1,4	2	Vårdanslaget
Trädföryngringsåtgärder	Vid behov	Hela reservatet	2	Vårdanslaget
Skapande av död ved/veteranisering	Vid behov	2,4	2	Vårdanslaget
Uppsättning av informationstavla	Snarast, därefter vid behov	Se karta 2G	1	Vårdanslaget
Uppföljning av bevarandemål och skötselåtgärder	Enligt uppföljnings-plan	Hela området	2	Vårdanslaget